

Særskilt rapport Include 2023

1. Resultater, høydepunkter og arbeid med innovasjoner

Eksempler på konkrete resultater eller høydepunkter fra senterets aktivitet

Resultater fra PhD-prosjekter. Seks av Includes PhD-prosjekter har nå kommet såpass langt at de kan vise til interessante resultater. Et prosjekt har identifisert fire typologier av elektrisitetsbrukere i Norge, som del av en studie som undersøker hvordan livsstil og forbruksmønstre påvirker husholdningers evne til å oppnå mer bærekraftig elektrisitetsbruk. Et prosjekt utforsker sosial aksept og rettferdighet i energi- og kraftsystemmodeller. Prosjektet finner at måten rettferdighet konseptualiseres og defineres på i slike modeller er snever, noe som kan bidra til like snevre politiske anbefalinger. Et prosjekt har undersøkt lederroller og institusjonell design i Asker kommune for tverrsektorielt samarbeid på sirkulærøkonomi. Det finner at ledelse av slike samarbeid er svært ressurskrevende og at å oppnå konkrete løsninger og ivareta demokratiske verdier krever ulike lederroller og design.

Tidligere industriområder i Oslo som er gjort om til boligområder og deres offentlige byrom er tema for ett av prosjektene. Det finner at familier og pensjonister bruker byrommene mest, og ønsker mer fra sitt nærområde, inkludert tilbud mange nylig etablerte boligområder ikke har. Et annet prosjekt handler om flernivåstyring av transportsektoren. Det har søkt forklaringer på hvorfor det vedtas løsninger som bidrar til økt valg av personbil når det uttalte målet er nullvekst i personbiltransport. Funnene tyder blant annet på at nettverk av aktører fra ulike forvaltningsnivåer påvirker politikktutformingene. Det siste prosjektet ser på utfordringer i å redusere og erstatte kjøtt i hverdagslivet. Det utfordrer etablerte normer og konvensjoner, påvirker sosiale relasjoner og setter matlagingskompetanse på prøve. Mangel på tilrettelegging i hverdagen og forventninger til mat er dermed noen av de største utfordringene.

Resultater og innspill fra energiforskningen. Prosjektet *Flexeffect* har bidratt med kunnskap om effektene av virkemidler rettet mot husholdninger for å utjevne effekttopper i nettet, som har manglet i Norge. Resultatene viser at for mange forbrukere er den nye nettleien vanskelig å tilpasse seg i hverdagslivet. Mange er bekymret for uheldige fordelingsvirkninger, og forbrukerhensyn er svakt representert i den politiske prosessen. Includes arbeid på temaet har blitt anvendt av flere politikere i ulike media samt i kommuners arbeid. Include-styret leverte også et høringsvar til Energikommisjonens NOU 2023:3 'Mer av alt – raskere'. Styret stilte seg kritiske til rapportens manglende tydeliggjøring av premisene som ligger til grunn for antakelsene om fremtidig kraftbehov.

Stor interesse for Includes arbeid fra forvaltningen. Include-forskere har i 2023 presentert sitt arbeid for blant annet Klimaetaten i Oslo kommune; Komité for finans, administrasjon og klima i Viken fylkeskommune; Olje- og energidepartementet (m. representanter fra to andre departementer); Klima- og miljødepartementet; Rådet for rettferdig omstilling; Klimautvalget 2050 og helsenettverket EuroHealthNet. Includes forskning ble vist til fra Stortingets talerstol i en energidebatt 9. mars. I juni var Include medarrangør for Grønn Praksis i Kristiansand, med kommuner som viktigste målgruppe.

Problematisering av vekstbegrepet. Include har gjennom en rekke arrangementer problematisert dominerende forståelser av vekst, blant annet gjennom et seminar og en boksirkel om Jason Hickels bok 'Less is more – how degrowth will save the world', og i diskusjoner om nye prosjekter med forskere og partnere i juni. Vekst ble videre tema for Includes årskonferanse: 'Begrepet nedvekst i praksis'. Konferansen strakk seg over to dager med presentasjoner og diskusjon om hvordan redusert materiell ressursbruk kan oppnås og hvilke kunnskapshull som må fylles.

Utstrakt undervisningsaktivitet. På masternivå har Include videreført kurset SUM4502 INCLUDE, med undervisningsopplegg rundt sosialt inkluderende omstilling til lavkarbonsamfunnet. Include-forskere bidrar i emnet 'Energy: Contexts and Challenges' ved Durham universitet og SGO4203, 'Sustainable Urban Transformations', ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UiO. Include er også partner i PhD-skolen *Empowered Futures*, som avholdt kurs høsten 2023. Videre ble etter- og videreutdanningskurset i 'Bærekraftig omstillingsledelse' avholdt våren 2023.

Eksempler på hvordan resultater fra forskningen i senteret er tatt i bruk

Tromsø kommune er partner og case i prosjekt om klimabudsjettering i Include. De trekker fram at det å være deltaker i en Include case-studie har hatt en positiv effekt. Det har ført til flere diskusjoner om klimabudsjettets rolle og plass i den økonomiske budsjetteringen og konsekvensene for investeringer og drift. At ledere i kommunens ledergruppe og politikere intervjues om temaet skaper bevissthet rundt klimabudsjettering på styringsnivå. Tromsø kommune rapporterer også at funn i prosjektet bynært landbruk blir brukt i forbindelse med utvikling av kommunens Landbruksplan 2024 – 2034. Betydningen av kortreist mat for å opprettholde og videreutvikle en bærekraftig landbruksnæring i kommunen får en tydeligere og bedre begrunnet rolle i planen enn før. For **Lillestrøm kommune** har deltagelsen i prosjektet 'Spillet om klima' gitt viktige innspill til arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel, planstrategi og klimastrategi. De tar også erfaringene med seg i kommunens arbeid med demokratisk innovasjon og samskaping. Prosjektet har videre ført til nye samarbeidsrelasjoner innad i kommunen. Sommerskolen på Lillestrøm har dratt nytte av undervisningsopplegget 'Spillet om klima', utviklet og gjennomført av masterstudenter i Include. Include har tidligere bidratt med to artikler i Store Norske Leksikon, en artikkel om energifattigdom, og en artikkel om gentrifisering. I arbeidet med kommuneplanen har **Oslo kommune** brukt artikkelen om gentrifisering i sitt høringsnotat 'Strategier for utjevning av sosiale forskjeller i Oslo'.

I mai var Includes forskere ved UiT vertskap for et digitalt partnerforum om bruken av klimabudsjett som styringsverktøy i klimapolitikken. Gjennom arrangementet etablerte **Helsedirektoratet** kontakt med Include-partner Tromsø kommune og forskere ved UiT som skal bidra inn i Helsedirektoratets arbeid med å utarbeide et veikart som gir retning mot en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste innen 2050. Helse- og omsorgsdepartementet har det overordnede ansvaret for arbeidet, og utkast til veikart skal tentativt være klart innen utgangen av året. Include-publikasjonen 'Bærekraftig arealbruk i kommuner med lav befolkning' (08/2022) fra serien *Resultater og anbefalinger* brukes ved flere anledninger i **Miljødirektoratets** rapport 'Klimatiltak i Norge mot 2030. Oppdatert kunnskapsgrunnlag om utslippsreduksjonspotensial, barrierer og mulige virkemidler'.

Arbeid med å definere, kartlegge og følge opp innovasjoner i senteret

Include definerer innovasjon som nye eller forbedrede løsninger eller kunnskap som enten kan brukes på mikronivå eller på makronivå, ref CenSES Innovasjonsstudie 2019. Kunnskapen kan medføre *direkte* forslag til konkrete endringer, eller gi en *indirekte* bakgrunnsforståelse som åpner for endringer. Vi bruker denne definisjonen når vi rapporterer på *resultatindikatorer for innovasjon*, se liste og våre tolkninger av resultatindikatorene i Vedlegg II.

Vi samarbeider tett med partnerne våre for å oppnå innovasjon og endring. Partnerforum-serien bidrar f. eks. til erfaringsutveksling, kunnskapsbygging og dialog. Deltakerne under Partnerforum om klimabudsjett meldte at de fikk økt bevissthet om den sterke føringen *rapporteringssystemet* legger for utformingen av kommuners klimabudsjett. Partnere og forskere har gjennom ulike prosesser i 2023 også samarbeidet om å utvikle nye prosjekter i Include med høy relevans for praksis og bidrag til endringer. I tillegg har vi i 2023 brukt et nytt grep for at samarbeid mellom forskere og partnere skal lede til nye praksiser: Includes masseforvaltning-prosjekt arrangerte i høst en studietur til Nederland, hvor det brukes innovative metoder for å håndtere byggemasse. Deltakere fra tre kommuner og en fylkeskommune reiste med tog og buss for å dele kunnskap og erfaringer med nederlandsk forvaltning.

Noen av prosjektene våre er også direkte innovasjonsprosjekter. Drammen og Lillestrøm kommuner samarbeider i et forskningsstøttet innovasjonsprosjekt (S4U) der formålet er å styrke unges innflytelse i kommunenes klimaarbeid. Så langt er det identifisert et gap mellom kommunenes ambisjoner og eksisterende praksiser knyttet til medvirkning og samskaping med ungdom. S4U bruker store pågående plansaker for å utvikle og eksperimentere med nye praksiser i kommunalt klimaarbeid. Dette skal fremme involvering og demokratisk samstyring, og de eksperimenterer med og videreutvikler plattformer og verktøy rettet spesielt mot unge, basert på kunnskap om unges digitale adferd og preferanser. S4U bygger også kunnskap om organisatoriske og ledelsesmessige forutsetninger for at kommunalt ansatte og folkevalgte kan jobbe samskapende.

I 2023 er det også gjennom et Include-prosjekt gjennomført forsøk med medvirkning på barnetrinnet (6. klasse) på Sætre barneskole. Det er planlagt en ny skolebygning, og SEIL (Senter for innovasjon og læring i Asker kommune) koordinerer arbeidet med å involvere elevene i en medvirkningsprosess hvor Include deltar. I tillegg har partnere initiert egne prosjekter med innovasjonspotensial som blant annet er basert på Includes arbeid. Et siste eksempel på innovasjonsarbeid vi vil fremheve er at KS jobber med utvikling av veiledning og en eksempelbank for sirkulær økonomi med påfølgende nettverksetablering. Dette har sterke islett av Includes arbeid med rettførdig energiomstilling.

2. Internasjonalt samarbeid

Flere internasjonale forskere har deltatt på Includes aktiviteter: Professor Emeritus Richard Wilk ved Indiana University (USA) holdt Hal Wilhites minneforelesning 13. desember 2022. Professor Janet Stephenson ved Otago universitet (NZ) holdt innlegg på Includes forskersamling 31.mai til 1. juni, som også ble streamet som et Include-lunsjseminar. Professor Ioan Fazey ved York universitet (UK) ledet en workshop med tema omstilling i praksis ved konferansen 'Grønn praksis' i juni der Include var medarrangør. Professor Gavin Bridge fra Durham universitet (UK) holdt Adel Brun Tschudis årsforelesning i samfunnsgeografi ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi 19.oktober. Podcast- og seminarserien 'Cities and Society' har fått besøk av flere internasjonale eksperter innenfor byforskning. Professor emeritus Katarina Eckerberg ved Umeå universitet (SE) deltok på et seminar 20. oktober der hun holdt innlegg og deltok i arbeidet med å utvikle nye forskningsprosjekter i Include.

Include har også et utstrakt internasjonalt samarbeid i PhD-utdanningen: Flere av stipendiatene har biveiledere fra utenlandske universiteter, f.eks. University of Amsterdam og University College of London. Flere har gjennomført eller planlegger opphold ved institusjoner tilknyttet Includes forskningsnettverk som er med på å utvide kontaktnett og samarbeidsrelasjonene knyttet til Include.

Store deler av Includes internasjonale samarbeid finner sted gjennom søknadsutvikling og prosjektsamarbeid, bla. pågående arbeid i Durham: Forskere fra Durham universitet har etablert et forskningsnettverk med Lubljana universitet og flere norske universiteter, blant annet gjennom en prosjektsøknad på EUs CHANSE-midler. De har sikret finansiering fra UK Energy Research Centre for en gjennomgang av den geopolitiske økonomien for energisystemtransformasjon, og har etablert et forskning-, innovasjon- og opplæringsnettverk EDI+ for likestilling, mangfold og inkludering i energiforskningsmiljøet, sammen med Northumbria Universitet. Videre har Durham-forskere møtt Norges viseambassadør i Storbritannia for å diskutere forskningssamarbeid med norske universiteter.

Flere av Includes partnere har utstrakt internasjonalt samarbeid og engasjement. For eksempel har **Utdanningsforbundet** flere styreverv i sentrale internasjonale organisasjoner og bruker disse aktivt til å påvirke, dele og innhente informasjon om hvordan organisasjoner som Education International, EU kommisjonen, OECD og UNESCO arbeider med klima og bærekraft. De deltar også som eksperter på lærerrollen i prosjektet 'Utdanning for bærekraftig utvikling' i den nordiske sammenslutningen Nordiske Lärares Samråd. **Helsedirektoratet** deltok på den syvende ministerkonferansen om miljø og helse i Europa som en del av den norske delegasjonen. Konferansen ble arrangert 5-7.juli i Budapest, med formål om å definere fremtidige miljø- og helseprioriteringer og forpliktelser for WHO's europeiske region. Under konferansen ble Budapesterklæringen utarbeidet, som Norge nå har forpliktet seg til som del av partnerskapet Health Sector Climate Action.

Oversikt over internasjonale Include-relaterte søknader og nye prosjekter i 2023:

Søknader til ERC, Horizon og EØS-midler

EMPIRC. TØI, i samarbeid med Jan Evangelista Purkyně University i Tsjekkia, fikk i 2022 innvilget EØS-midler til et prosjekt om bærekraftig regional mobilitetsplanlegging og –forskning.

Crisolation. UiO er del av en søknad til EUs CHANSE-program med partnere fra Slovenia, Croatia, Latvia, Norge, Storbritannia, Ukraina, Kosovo og Tyskland. Prosjektet ledes av Ljubljana Universitet, med svar forventet i 2024.

Søknader i samarbeid med internasjonale partnere

Nordisk samarbeid

Solnord. FNI ledet en søknad til NFR om solenergiutvikling i samarbeid med Lund Universitet i Sverige og Aarhus Universitet i Danmark. Prosjektet springer ut av Include og søknaden ble innvilget i 2023.

Nordic Debates on Just Mobility. FNI og ISS deltok i en søknad til Nordforsk som springer ut av Include i samarbeid med partnere fra Sverige, Island og Finland. Søknaden ble ikke innvilget.

Partnere i Europa

SHARE. SUM deltok i en søknad til NFR om delingsløsninger og forbruk i samarbeid med University of Bristol. Søknaden var ledet av SIFO og ble ikke innvilget.

3. "Spin-off" prosjekter

Siden Include startet opp i 2020 har 42 prosjekter som er relatert til senteret fått finansiering. Dette inkluderer prosjekter som direkte springer ut av Include, samt prosjekter som Include-forskere og partnere leder eller deltar i som har relevant tematikk og samarbeider med senteret. Av disse har 11 prosjektsøknader fått finansiering i 2023. Se vedlegg III for en liste over spin-off prosjekter.

Eksempler på forskerinitierte prosjekter:

Solnor-prosjektet (FNI): Prosjektet er det første som systematisk kombinerer samfunnsvitenskap, juss og modellering, for å undersøke rammebetingelser for små- og storskala solenergi i Norge. Det starter opp i slutten av 2023. SOLNOR tar sikte på å forklare koblingene mellom drivere og barrierer for både bygningsmonterte solceller og kraftverk i Danmark, Sverige og Norge. Gjennom å identifisere drivere og barrierer for PV, vil SOLNOR undersøke hvordan potensialet kan realiseres også med henblikk på andre legitime hensyn, inkludert alternativ arealbruk, divergerende interesser og naturvern.

ClimaLand-prosjektet (FNI) vil undersøke avveininger mellom politiske mål, styringsnivåer og sektorinteresser, og søke å identifisere hvordan man kan utforme en mer sammenhengende klima- og arealpolitikk. ClimaLand vil produsere ny, tverrfaglig kunnskap om hvordan EUs klimapolitikk påvirker arealbruken i Norge, og hvordan Norge kan nå sine klimamål for 2030, samtidig som man håndterer krevende avveininger mellom ulike politiske mål, styringsnivåer og sektorinteresser. Prosjektet starter opp i slutten av 2023.

Hydrogen Innovation Project (REHIP, Durham University) er et banebrytende samarbeid mellom Teesside University og Durham University, med sikte på å fremme avkarbonisering og utvikle hydrogenteknologier i Tees Valley. Dette ambisiøse fireårige, £11 millioner-prosjektet, utnytter styrkene til involverte institusjoner for å drive innovasjon, forskning og kapasitetsbygging i regionen. Det inkluderer en stipendiatstilling på temaet sosialt inkluderende hydrogenoverganger. Prosjektvarighet 2023-2026.

EU-prosjektet ELEXIA (Durham University): Prosjektet har som mål å integrere energisystemer på tvers av sektorer og bidra til et skift mot digitaliserte systemer. Systemintegrasjon vil medføre fleksibilitet i energisystemet og gi muligheter for en bedre styrt energietterspørsel. Durham University har to roller i Elexia-prosjektet, en som omhandler sosial inkludering og en med gjennomføring av livssyklusanalyser for de foreslåtte integrerte energisystemene.

Eksempler på partnerinitierte prosjekter:

Prosjekt om klimaulikhet i Norge (Fremtiden i Våre Hender): Prosjektet viser stor variasjon i klimafottrykk. Norges totale avtrykk vil kunne reduseres med 19% dersom klimafotavtrykket til de 20% rikeste reduseres til samme nivå som gjennomsnittet for de resterende 80%. De viser også at personer med lavest inntekt, færrest valgmuligheter, og lavest kuttpotensiell blir hardest rammet av økt CO₂-avgift. Det er behov for omfordelende politikk, støtteordninger og tilrettelegging for lavutslippslivsstiler.

Prosjekt om utdanning for bærekraftig utvikling (Utdanningsforbundet): Prosjektet er i regi av Nordisk Ministerråd (NMR). Gjennom Utdanningsforbundets nordiske sammenslutning, 'Nordiske Lärares Samråd' deltar flere nordiske lærerorganisasjoner. Utdanningsforbundet deltar som ekspert på lærerrollen inn i prosjektet. Ekspertgruppen består videre av representanter fra myndigheter og forskere. Som en del av ovennevnte prosjekt, ble det arrangert et toppmøte mellom ledere for nordiske lærerorganisasjoner og utdanningsministre der utdanning for bærekraftig utvikling ble satt på agendaen.

Strategi om livskvalitet (Helsedirektoratet): Helse- og omsorgsdepartementet vil i løpet av 2024 lansere en nasjonal strategi om livskvalitet som blant annet Helsedirektoratet nå jobber med. Strategien vil ha som mål å utjevne sosiale forskjeller i livskvalitet, og bidra til et mer helhetlig mål på samfunnsutvikling som inneholder befolkningens opplevelse av hva som viktig for å leve et godt liv. Dette vil ha berøringspunkter til 'nedvekst' tilnærmingen Include har løftet fram, som også søker å etablere alternative mål til de etablerte vekstmålene i økonomien. Helsedirektoratet bidro med innlegg om livskvalitet på årskonferansen til Include høsten 2023.

4. Likestillingsperspektivet

Problemstillinger knyttet til hvordan ulike grupper har ulike forutsetninger for å delta i og dra nytte av omstillingsprosesser står i kjernen av Includes arbeid. Include-forskere har utviklet et teoretisk rammeverk som kombinerer rettferdighet og kapital for å forstå hvordan og hvorfor omstilling arter seg ulikt for kvinner og menn. Dette gir viktig kunnskap om hvordan eksisterende ulikhet kan videreføres i overgangen til lavutslippssamfunnet, dersom man ikke arbeider aktivt for sosial inklusjon av rettmessige interessenter i prosessen.

En rekke av Include-prosjektene på husholdningsnivå undersøker kjønnsdimensjonen; koblet til mat- og kjøttforbruk, bærekraftig forbruk i husholdningene, mobilitet og fleksibel energibruk. Som et eksempel på relevansen av kjønnsdimensjonen, finner man at husholdningenes muligheter for å bruke strøm på 'optimale' tider på døgnet, sett fra systemsiden, er kjønn: Flere menn har tilgang til styringssystemer, mens flere kvinner har ansvar for oppgaver som tilsynelatende virker fleksible, som klesvask, men som medfører ekstra arbeid når oppgavene skal utføres på bestemte tider, for eksempel etter klokken 22. Kjønn- og likestillingsperspektivet blir også brukt aktivt metodisk, både hva gjelder rekruttering av informanter og for eksempel i fokusgruppeutforming, for å fange opp eventuelle kjønnsdynamikker i prosjekter der dette er relevant. Perspektivet blir også tatt opp direkte i publikasjoner, for eksempel i bokkapittelet 'New energy transitions, old problems: the challenge of achieving a just electrification with a gendered face' i den redigerte boken *Handbook of International Development and the Environment*.

Vi etterstreber balansert kjønnsfordeling i Include-konsortiet, med følgende fordeling av representanter og varamedlemmer i 2023: Styret (8 kvinner, 8 menn); stemmeberettigede representanter Include Årsmøte 2023 (5 kvinner, 10 menn); Ledergruppen (3 kvinner, 4 menn). Blant de 80+ aktive deltakerne fra (bruker)partnerne er 73% kvinner og 27% menn. Våre 49 seniorforskere består av 45% kvinner og 55% menn. PhD-studenter (5 menn, 9 kvinner). Nåværende masterstudenter tilknyttet Include (18 kvinner, 7 menn). Fullførte masterprosjekter i 2023 (7 kvinner, 3 menn). Blant fem studenter som nådde opp i konkurransen under Include-prosjekter i UiO:Energi sin utlysning av sommerstipend, var alle fem kvinner (det var vesentlig flere kvinnelige søkere enn mannlige søkere).

5. Sektormobilitet

To offentlig sektor-PhD-er er knyttet til Include. De to PhD-kandidatene kommer fra Oslo kommunes klimaetat og Miljødirektoratet. Denne ordningen er et samarbeid mellom den offentlige virksomheten der kandidaten er ansatt, kandidaten selv og den gradsgivende institusjonen. Den offentlige virksomheten har ansvaret for prosjektet og den skal komme til nytte for virksomheten. Kandidaten selv opparbeider seg kunnskap innenfor et viktig tema i offentlig sektor, og den gradsgivende institusjonen har ansvaret for det akademiske nivået. Det skal være et tett samarbeid mellom de tre partene i hele perioden prosjektet varer. Include har også en nærings-PhD, ansatt i Rambøll AS, som gjennomfører et prosjekt i tilknytning til et forskningsprosjekt ved Include. Prinsippet for denne ordningen er det samme som for offentlig sektor-PhD. Disse PhD-kandidatene og samarbeidet med deres arbeidsgivere representerer en sektormobilitet, både fordi kandidatene i en betydelig andel av tiden har kontorplass ved gradsgivende institusjon (Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi) og fordi dette samarbeidet innebærer kommunikasjon og utveksling som fremmer tverrsektorielt arbeid. Ett eksempel er at Oslo kommunes klimaetat kan dra nytte av et PhD-prosjekt om sosialt rettferdig klima- og transportpolitikk. Et annet eksempel er at arbeidet med å utforme sosialt inkluderende offentlige rom kan informere Rambølls arbeid med byplanprosjekter, eller Include-forskere kan få innblikk i begrensninger og barrierer knyttet til hvordan byutvikling i dag er organisert, hvor private aktører har en meget viktig rolle.

I Include jobber vi for at partnere og forskere representeres ved ulike arrangementer (både rent akademiske og mer praksisorienterte) for å bidra til dialog og erfaringsutveksling. I 2023 bidro for eksempel partnerne våre til arrangementet med SUMs 'Arne Næss Chair' for 2023, Jason Hickel, 'Hickel meets Include: How may we translate degrowth into practice?' Her holdt Asker kommune et innlegg. Tilsvarende legger vi systematisk opp til kommunikasjon på tvers av akademisk sektor og praksisfeltet ved årskonferanser, partnerforum og referansegruppemøter for prosjekter. Forskerne tar også aktivt del i partnernes arbeid, for eksempel med medvirkning i bærekraftig omstilling som i prosjektene S4U og ung klimaledelse.

6. Energisituasjonen i Europa

Situasjonen i Europa knyttet til energi har blitt dramatisk endret over kort tid. Med utgangspunkt i sterk økning i gassprisene på grunn av forsyningsforstyrrelser fra Russland og invasjonen av Ukraina, som igjen påvirket strømprisene, har EU respondert med utgangspunkt i ivaretagelse av alle de tre dimensjonene i energitriplett: klimamål, energisikkerhet, og håndtering av energiprisene. Dette har ført til indirekte og direkte svar fra EU, gjennom å øke fornybarmålene i det reviderte Fornybardirektivet (fra 32% til 42,5% innen 2030 – nesten en dobling av fornybarandelen), diversifisere energikilder vekk fra russisk gass og til nye energikilder som hydrogen, og håndtere energifattigdom og høye strøm- og energipriser gjennom økt generell forsyning og import fra tredjeland. I en tidlig fase har Norge skalert opp gassforsyningen for å erstatte deler av russisk forsyning. Sentrale EU-politikk-områder er RepowerEU og Fit-for-55-planene.

Relevansen for Norges energisituasjon og omstilling er høy, og berører Includes arbeid på flere områder. For det første har Norge nytt godt av den sterke etterspørselen av norsk gass, for å erstatte deler av den russiske gassen som har forsvunnet fra markedet. For det andre har de høye strømprisene hatt viktige og vide implikasjoner, og vi ser tendenser som kan tyde på at det kan påvirke omstillingen og sårbare grupper på viktige områder. Vi kan spore en økning i sårbare grupper og mer energifattigdom, noe som ikke har vært tema tidligere i Norge. Videre har økningen i strømpriser bidratt sterkt til debatt omkring utenlandskablene i Norge. Det kan se ut til at dette har bidratt til redusert tillit til myndighetene og mer spesifikt energimyndighetene. Når vindkraft, som en del av viktig ny kraftforsyning har stoppet opp, og dette kobles til redusert tillit til myndighetenes håndtering av Fosensaken og vindkraftkonsesjoner generelt, påvirker dette evnen til å etablere ny kraftforsyning.

Disse aspektene har blitt diskutert i Include-styret og ledergruppen. Include-styret og forskergruppen er for eksempel aktivt engasjert i spørsmål om fremtidig kraftbalanse og argumenterte for at kriteriene for prioritering av norsk kraft må bli tydeligere og prosessen mer transparent (for eksempel i høringsvar til Energikommisjonens rapport *Mer av alt, raskere*). Flere av Includes forskere jobber med europeisk energipolitikk og med temaer direkte knyttet til dette – som utvikling av ren hydrogenproduksjon, kartlegging av energifattige og politikk for å håndtere dette, håndtering og forbedring av konsesjonsprosesser for vind- og solkraft, bruk av energi i bygg, og andre temaer. Denne forskningen skjer både gjennom Includes underprosjekter og også gjennom spin-off-prosjekter, som har blitt generert de siste to årene. Her kan nevnes prosjekter om EU-integrering av klima- og energipolitikk i Norge (Include), spin-off-prosjekter på energifattigdom (PowerPoor), energifleksibilitet (Powreg), solkraftkonsesjoner (Solnor), og arbeid hvor Include har samarbeidet med FME NTRANS om europarelatert seminarserie som tok opp flere av dimensjonene nevnt over. Include-forskere som jobber med arbeidspakke 1 – energisystemer – har også hatt et høyt antall medieopptredener direkte og indirekte knyttet til Europas energisituasjon.

Generelt er hele forskergruppen i Include også opptatt av å bidra til debatt og kunnskap om naturens tålegrens, med hensyn til energiproduksjon og -forbruk – samtidig som sosiale hensyn ivaretas, temaer som ble reist under Includes Forskersamling (mai 23) og Årskonferansen (nov. 23). I 2023 har Include-forskere etablert et forskningsnettverk og samarbeid rundt energiomstilling, energikrise og rettferdighet med forskningsmiljø i Danmark, Sveits, Nederland, Tyskland, Finland, Polen. Våren 2023 ble det utført en internasjonal kvantitativ undersøkelse i seks av de europeiske landene (Danmark, Tyskland, Nederland, Norge, Polen og Sveits) om endringer i energirelatert praksis på ulike hverdagsområder som oppvarming og matlaging. Undersøkelsen så på sammenhengene mellom systemforstyrrelser og forstyrrelser i hverdagen i ulike politiske og sosio-tekniske miljøer og hvordan husholdningene oppfattet krisene og tilpasset seg disse. Dette skal munne ut i paperet 'Disrupted systems – disrupted routines? A comparative quantitative study on changes in everyday energy consumption during the crisis of European energy systems'. I tillegg samarbeider Danmark, Polen, Finland, Sveits og Norge om sammenlignende kvalitative analyser.

7. Øvrige punkter

Samarbeid mellom sentre

Include (WP2) har satt i gang et samarbeid med FME ZEN (Zero emission Neighbourhoods) ved NNTU, i et forskningsprosjekt om Furuset. Der har Oslo kommune en Smart City-satsing, som inngår i det internasjonale samarbeidet 'Climate Leadership Group' (C40). C40 har forpliktet seg til å adressere klimaendringene, stimulere til nullutslipp og nye innovative klima- og miljøløsninger, gjennom pilotprosjekter, som på Furuset. I Furuset skal det bygges 1 400 leiligheter, og i utbyggingen skal man fokusere på utslipp av drivhusgasser, energi, elektrisitet, mobilitet, økonomi, miljøkvaliteter og innovasjon. I forskningsprosjektet undersøker ZEN og Include implementering av en energieffektiv løsning for jordvarme (et 'micro network') på Furuset. Det skal undersøkes hvorvidt og hvordan innbyggerne oppfatter denne løsningen som en bærekraftstrategi samt hvordan den slår ut sosialt, for eksempel om enkelte typer innbyggere får tilgang til dette nettverket mens andre ikke får det. Vi har samarbeidet om datainnsamlingen med ZEN-forskerne Thomas Berker, Hanne Marit Henriksen og Ruth Woods ved Institutt for tverrfaglig kulturstudier på NTNU. Vi har involvert både BA- og MA-studenter ved UiO/ISS i dette arbeidet. Erfaringene er veldig positive, både fordi vi etablerer et samarbeid på tvers av FME'er, og fordi det tverrfaglige samarbeidet er interessant og givende. Dessuten skaper samarbeidet relasjoner mellom energiforskere fra et teknologisk miljø (FME ZEN/NTNU) og samfunnsvitere som er opptatt av sosial ulikhet og inkludering (FME Include/UiO).

FME Include samarbeider med FME NTRANS gjennom seminarserie ved Det norske vitenskapsakademi, sampublisering av rapport om energisituasjonen i Europa og implikasjoner for Norge, og flere workshops og relevante aktiviteter mer direkte mellom enkeltforskere som er sentrale i FME NTRANS. Vi har hatt flere møter med Asgeir Tomasgard, Tomas Skjølvold, og Marianne Ryghaug (alle NTNU/FME NTRANS). Sistnevnte er også rekruttert til FNIs råd, for å bidra med relevante perspektiver på tvers av sentrene og institusjonene.

Det er også betydelig samarbeid mellom aktiviteter i FME HyValue og FME Include, gjennom FNIs deltakelse i begge sentrene.

Samarbeid med nasjonale infrastrukturer

Søknad om infrastrukturmidler: Et konsortium med UiO, NTNU, NMBU, OsloMet/NIBR, CICERO, Pådriv (Oslo og Trondheim), Insam AS, og Trondheim kommune ble i løpet av høsten 2023 enige om å søke et forprosjekt under INFRASTRUKTUR-utlysningen til NFR. Forprosjektet er begrunnet i Meld. St. 5 (2022–2023) 'Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023–2032' som har et overordnet mål om 'miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft'. To tematiske prioriteringer er 'klima, miljø og energi' og 'tillit og fellesskap'. Planen understreker at hvis nødvendige samfunnsomganger går saktere enn ønsket, skyldes det delvis at forskning og ekspertise ikke er tilstrekkelig koblet til områder hvor denne kompetansen er nødvendig. Videre sier den at det haster med å finne løsninger for å redusere klimagassutslipp og tilpasse seg klimaendringer.

Forprosjektet, 'BRIS1717 - Building research infrastructure for partnerships for sustainability-driven co-creation', blir, dersom det blir finansiert, et pionerarbeid som kombinerer samarbeid mellom offentlig, frivillig og privat sektor. Fokuset vil være å utvikle nye modeller for samstyring. Forprosjektet vil se på barrierer og triggere for samskaping knyttet til romlig planlegging og stedsutvikling, og sirkulær praksis i denne forbindelse. Prosjektet vil utvikle en ressursbank, et case-arkiv og muligheter for digital interoperabilitet. En viktig grunn til at muligheter for nye forskningsinfrastrukturer vurderes, er at dagens løsninger mangler støtte for at aktører også utenfor academia kan delta i samskaping, utforske nye løsninger og bidra til at læringen deles.

Samarbeidsavtale om tilgang til data: Vi har etablert en samarbeidsavtale med Senter for bolig- og velferdsforskning (BOVEL) på OsloMet. Gjennom dette samarbeidet får en av våre PhD-kandidater (Marieke van der Star ved ISS/UiO) tilgang til registerdata og data om flytting, som vi ellers ville ha måttet ha bestilt direkte fra SSB (noe som ofte er en arbeidskrevende prosess). Dessuten er kontakten med et sterkt forskningsmiljø på bolig og velferd veldig nyttig for PhD-kandidaten, blant annet fordi hun får hjelp til å tilrettelegge dataene for analyse. Samarbeidsavtalen innebærer også kontakt og utveksling av forskningsresultater.

Samarbeid med klynger

Include-partner **Kunnskapsbyen Lillestrøm** har et nært samarbeid med Solenergiklyngen i Norge. Utover dette har vi ingen slike samarbeid.

Samarbeid med katapulter

Include har ingen slike samarbeid

Vedlegg

Vedlegg I: Personell-liste

Key Researchers				
Name	Position	Institution	Gender	Research area
Tanja Winther	Professor, Head of Include	SUM, UiO	F	WP1
Hege Westskog	Senior Researcher, FME Coordinator	SUM, UiO	F	WP3
Arve Hansen	Researcher	SUM, UiO	M	WP2
Øyvind Sundet	Researcher	SUM, UiO	M	WP1
Kacper Szulecki	Researcher	SUM, UiO	M	WP1
Per Gunnar Røe	Professor	ISS, UiO	M	WP2
Bjørnar Sæther	Professor	ISS, UiO	M	WP2
Magne Flemmen	Professor	ISS, UiO	M	WP1
David Jordhus-Lier	Professor	ISS, UiO	M	WP3
Karen O'Brien	Professor	ISS, UiO	F	WP2
Ole Smørdal	Researcher	IPED, UiO	M	WP4
Sigrid Stokstad	Associate Professor	IOR, UiO	F	WP3
Marianne Zeyringer	Associate Professor	ITS, UiO	F	WP1
Lene Foss	Professor	UiT	F	WP3
Mette Solnørdal	Associate Professor	UiT	F	WP3
Elin Anita Nilsen	Associate Professor	UiT	F	WP3
Camilla Houeland	Associate Professor	FAFO/UiO	F	WP3
Tor Håkon Jackson Inderberg	Research Professor	FNI	M	WP1
Jørgen Wettestad	Research Professor	FNI	M	WP1
Lars H. Gulbrandsen	Research Professor	FNI	M	WP1
Ole Kristian Fauchald	Research Professor	FNI	M	WP1
Jon Birger Skjærseth	Research Professor	FNI	M	WP1
Marie Byskov Lindberg	Senior Researcher	FNI	F	WP1
Per Ove Eikeland	Senior Researcher	FNI	M	WP1
Kendra Dupuy	Senior Researcher	FNI	F	WP1
Mari Lie Larsen	Research Fellow	FNI	F	WP1
Torbjørn Jevnaker	Research Fellow	FNI	F	WP1
Anders Tønnessen	Senior Researcher	CICERO	M	WP3
Monica Guillen-Royo	Senior Researcher	CICERO	F	WP3
Tom Erik Julsrud	Research director	CICERO	M	WP1
Nina Holmelin	Senior Researcher	CICERO	F	WP3
Marianne Aasen	Senior Researcher	CICERO	F	WP1
Mikkel Vindegg	Senior Researcher	CICERO	M	WP1
Karina Standal	Senior Researcher	CICERO	F	WP1
Asbjørn Torvanger	Senior Researcher	CICERO	M	WP1
Lars Böcker	Senior Researcher	TØI	M	WP2
Aud Tennøy	Research director	TØI	F	WP2
Petter Christiansen	Senior Researcher	TØI	M	WP3
Tanu Priya Uteng	Chief Researcher Officer	TØI	F	WP2
Katinka Holtsmark	Senior Researcher	TØI/UiO	F	WP3
Lars Wang	Advisor, CEO	insam	M	WP3
Nina Solberg	Advisor	insam	F	WP3
Bård Sødal Grasbekk	Advisor	insam	M	WP3
Rolf Jacobsen	Consultant	Gaia Arkitekter	M	WP2
Eivind Selvig	Consultant	Civitas	M	WP2

Simone Abram	Professor	Durham University	F	WP5	
Andres Luque Ayala	Associate Professor	Durham University	M	WP5	
Gavin Bridge	Professor	Durham University	M	WP5	
Chima Michael Anyadike-Danes	Researcher	Durham University	M	WP5	
Kirsten Jenkins	Lecturer	Edinburgh University	F	WP5	
Visiting researchers					
Name	Affiliation	Nationality	Gender	Duration	Topic
N/A					
Postdoctoral researchers with financial support from the Centre budget					
Name	Nationality	Period	Gender	Topic	
Ulrikke Bryn Wethal	Norwegian	2019-24	F	WP2, WP3	
Anja Amundrud	Norwegian	2023-26	F	WP4	
Postdoctoral researchers working on projects in the centre with financial support from other sources					
Name	Funding	Nationality	Period	Gender	Topic
Paola Velasco-Herrejón	ERC	Mexican	2023-26	F	WP1
PhD students with financial support from the Centre budget					
Name	Nationality	Period	Gender	Topic	
Oskar Vågerö	Swedish	2020-24	M	WP1	
Ingrid Christensen	Norwegian	2021-24	F	WP3	
Eivind Hjort Matthiasen	Norwegian	2021-24	M	WP1	
Johannes Rudfjord Volden	Norwegian	2021-25	M	WP2	
Julie Høie Nygård	Norwegian	2022-26	F	WP3	
Marieke van der Star	Dutch	2022-26	F	WP2	
Neha Singh	Norwegian	2022-25	F	WP4	
Kirsten Hegsvold	Norwegian	2021-24	F	WP3	
Iris Leikanger	Norwegian	2021-25	F	WP3	
Øyvind Sundet	Norwegian	2023-27	M	WP6	
PhD students working on projects in the centre with financial support from other sources					
Name	Funding	Nationality	Period	Gender	Topic
Sigrid Jerpstad	NFR, Næringslivs-PhD	Norwegian	2022-25	F	WP2
Daniel Molin	NFR, Offentlig sektor-PhD	Swedish	2022-25	M	WP2
Hilde Solli	NFR, Offentlig sektor-PhD	Norwegian	2022-26	F	WP2
Karianne Taranger	NFR project PowerPoor	Norwegian	2022-25	F	WP1
Master degrees (completed in 2023)					
Name	Gender	Topic			
Kristin Charlotte Horn Talgø	F	WP1			
Tora Elise Mårtensson Aune	F	WP3			
Hannah Waaler Koppang	F	WP2			
Anne Sofie Hovden	F	WP3			
Judith Marguerite Henriksson	F	WP3			
Ajat Adel Al-Zayadi	M	WP4			
Stig Erik Solbakken Steimler	M	WP4			
Thea Sandnes	F	WP3			
Linnea Møller Jess	F	WP2			
Skander Manaa	M	WP1			

Vedlegg II: Bakgrunnsdokument for telling av innovasjoner/impact til resultatindikatorer

Innovasjonstelling Include	
Resultatindikatorer og innovasjoner/impacts:	År
Industry-oriented R&D results:	
New/improved methods/models/prototypes finalized <i>Tolkning: Nye, ferdigstilte teknologier (hardware, software, prototyper osv)</i>	
N/A	
Introduction of new/improved methods/models/technology to enhance value creation:	
Bedrifter utenfor prosjektet som har innført nye/forbedrede metoder/modeller/teknologi <i>Tolkning: organisasjoner/institusjoner utenfor prosjektet som vi har hatt impact på</i>	
ERA - Includes innspill til Kunnskapsdepartementet tatt inn i deres innspill til European Research Area	2020
Norad - Include ga innspill til Norad for nytt Olje for utvikling-program	2020
AP - Include-forskere bidro til at AP gikk inn for at konsesjoner for vindkraft gis ut fra Plan- og bygningsetaten	2020
UNEP - Rapport om Resource Efficiency and Climate Change siterer Include-forskeres arbeid	2020
Finansdepartementet - Include-forskere ga innspill til FD om bærekraftige bilavgifter	2020
DNV-GL - Include-forsker ga innspill til DNV-GLs 2030 Energy Outlook	2020
Vienna-erklæringen - Helsedirektoratet bygget på Include-arbeid for å få funksjonshemmede med i Vienna-erklæringen	2021
Direktoratet for forvaltning og økonomistyring - KS ga bidrag til verktøy for referansenivå i klimagassberegninger	2021
European Commission - ERCs toolkit for policymakers siterte artikkel fra Include-forsker	2021
Skien kommune - har tatt innspill fra Include inn i arbeid med kommuneplanens samfunnsdel	2021
Kantar - Viken fylkeskommune samarbeidet med Include-forskere om å utvikle 5 spørsmål som inngikk i Klimabarometer 2021, to av disse er videreført til Klimabarometer 2022 og 2023	2021
Lede Nett AS - samarbeid med Include-forskere påvirket utformingen av ny nettleie-tariffmodell	2022
Kommunal- og distriktsdepartementet - bestilte rapport fra Include om muligheter og barrierer for klimaomstilling i distriktene	2022
Education International - Utdanningsforbundet har tatt inn Include-perspektiver om rettferdig omstilling i innspill til internasjonal rapport fra EI om utdanning for bærekraftig utvikling	2022
Stortinget - Ett av forslagene fremmet av Høyres stortingsgruppe om solenergi, som fikk flertall i Stortinget, er i tråd med anbefalinger fra Includes forskningsprosjekt om solenergi i borettslag	2022
Helse- og omsorgsdepartementet - Helsedirektoratet bidrar til HODs veikart mot en lavutslippstjeneste for helse- og omsorgstjenesten som del av arbeidet opp mot COP26 Health Program, og samarbeider med Include-forskere om innlemmelse av kunnskap om kommunale klimaregnskap og klimabudsjetter i veikartet	2023
Stortinget - En artikkel fra Includes forskning om energirettferdighet og strømbruk ble sitert av en stortingsrepresentant fra Rødt både i debatt på Stortinget og i et innlegg i Klassekampen	2023
Klimautvalget 2050 - Includes forskning om arealforvaltning og klimaomstilling har blitt brukt som grunnlag til innspill til Klimautvalget 2050, og areal og natur ble som følge vektlagt med eget kapittel i Klimautvalgets rapport	2023
YS - Etter deltakelse på Includes EVU-kurs, fått bedre verktøy til å jobbe med klima- og naturproblematikk	2023

KS - Bruker kunnskap fra flere Include-prosjekter inn i arbeid med å etablere en eksempelbank for klimatiltak og utvikle veiledning, samt påfølgende nettverksetablering rundt temaet sirkulærøkonomi	2023
Companies participating in the project that have introduced new/improved work processes/business models <i>Tolkning: organisasjoner/institusjoner i prosjektet som vi har hatt "indirekte" impact på (påvirkning på prosesser osv)</i>	
Framtiden i våre hender - tatt økt fokus på holdninger og praksis i befolkningen samt rettferdig omstilling inn i strategi/prosjekter	2021
Tromsø kommune - tatt "omstillingens kompleksitet" og forståelse for underliggende sosiale prosesser inn i strategi/prosjekter samt krav og forventninger til nye ansatte	2021
Forbrukerrådet - Includes arbeid med energifattigdom har vært avgjørende inn i strategi og påvirkningsarbeid overfor reguleringsmyndigheten i lys av strømkrisen	2022
Asker kommune - Include har deltatt aktivt i Askers prosjektgruppe for ombruk, og bidratt til økt forståelse i prosjektgruppen av behov hos og spenningslinjer mellom ulike aktører i kommunen	2022
Miljødirektoratet - Forskning fra Include om energirettferdighet brukt som kunnskapsgrunnlag for diskusjoner rundt støtteordninger til omstilling (Klimasats og Enova)	2022
Tromsø kommune - Includes forskning på bynært landbruk og kortreiste kretsløp for mat brukes som kunnskapsgrunnlag for Tromsø kommunes arbeid med revidering av kommunens landbruksplan	2022
Viken fylkeskomme - Includes metodikk for gruppearbeid har blitt tatt i bruk i Vikens regionale planarbeid	2022
Oslo kommune - Include har samarbeidet med Bymiljøetaten på et prosjekt om bærekraftig og sunn mat i kommunens kantine, og levert en rapport som kommunen vil ta med seg inn i det videre arbeidet	2023
Tromsø kommune - Deltakelsen i Includes forskningsprosjekt om klimabudsjettering har økt kommuneledelsens bevissthet rundt temaet og ført til flere diskusjoner om klimabudsjettets rolle og plass i den økonomiske budsjetteringen og konsekvensene for investering og drift	2023
Bærum kommune - Innsikten fra innbyggerundersøkelsen gjennomført av Include brukes av kommunen som grunnlag for vurdering av klimatiltak i klimabudsjettet og prioritering av de mest effektive tiltakene	2023
Asker kommune - Flere ansatte i kommunen som deltok på Includes EVU-kurs melder at kurset ga en bedre forståelse for kommunens rolle i omstillingsarbeid, og motivasjon for Asker kommune til å fortsette med å jobbe med pilotprosjekter for å finne løsninger som andre kan dra nytte av senere, spesielt mindre kommuner som ikke har ressurser til å gjennomføre slike prosjekter selv	2023
Lillestrøm kommune - Kommunen melder at arbeidet med det partnerstyrte Include-prosjektet Spillet om klima har ført til at de har etablert nye samarbeidsrelasjoner med flere andre avdelinger innad i kommunen, samt med Drammen kommune	2023
Deltakere på Partnerforum - På Includes Partnerforum om klimabudsjettering kommenterte både Framsikt (leverandør av rapporteringssystem) og kommunene som deltok at de ble mer oppmerksomme på den sterke føringen rapporteringssystemet har på utforming av kommunenes klimabudsjett	2023

Companies participating in the project that have introduced new/improved methods/technology <i>Tolkning: organisasjoner/institusjoner i prosjektet som vi har hatt "direkte" impact på (konkrete strategidokument/aktiviteter osv)</i>	
Helsedirektoratet - Handlingsplan for fysisk aktivitet tok inn Include-perspektiver	2020
Framtiden i våre hender - Include-forskere bisto FIVH med å utvikle en befolkningsundersøkelse om holdninger til politiske tiltak på klima og miljø	2021
Universitetet i Oslo - Elementer av Includes miljø- og reisestrategi har blitt tatt opp av Senter for utvikling og miljø, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi og i UiOs nye reise-policy og reisebyråavtale. Include bidrar også aktivt til UiOs bærekraftsarbeid, bla. tiltaksplan for klima og bærekraft.	2022
Oslo kommune - Includes publikasjoner om gentrifisering (forskningsartikkel og definisjon i Store Norske Leksikon) er blitt brukt i kommunens høringsutkast om å unngå sosial ulikhet som del av arbeidet med kommuneplanen	2023
Tromsø kommune - Includes prosjekt om kortreist mat er blitt brukt i utviklingen av kommunens Landbruksplan 2024 - 2034, og kommunen melder at dette har ført til at betydningen av kortreist mat for bærekraftig landbruksnæring har fått en tydeligere og bedre begrunnet rolle i planen enn før	2023
Miljødirektoratet - Resultater fra Includes forskning er blitt brukt i Miljødirektoratets rapport om Klimatiltak i Norge mot 2030	2023
Institutt for teknologisystemer, UiO - Inspirert av Includes felles togreise til årskonferanse i Durham i 2022, valgte en forskningsgruppe fra ITS å reise med tog til en konferanse i Wien i 2023. De har gitt tilbakemeldinger til UiO om hvordan universitetet kan tilrettelegge bedre for denne typen reiser.	2023
New business activity	
New companies launched as a result of the project <i>Tolkning: Nye organisasjoner som har startet opp som resultat av Include</i>	
N/A	
New business areas in existing companies, resulting from the project <i>Tolkning: Nye prosjekter i eksisterende organisasjoner (eks. partnerstyrte prosjekter)</i>	
Kristiansand kommune - I samarbeid med Include leder kommunen et prosjekt om rettfærdige og klimavennlige lokalsamfunn	2021
Asker kommune - I samarbeid med Include leder kommunen et prosjekt om bærekraftig og sosialt inkluderende områdeutvikling på Vestre Billingstad	2021
Tromsø kommune - På initiativ fra Tromsø kommune har Include gjennomført et prosjekt om bynært landbruk i Tromsø	2022
KS - I samarbeid med Include har KS ledet et forprosjekt om småskalalandbrukets rolle i klima- og miljøomstilling, med planer om videre prosjekter	2022
Lillestrøm kommune - I samarbeid med Include leder Lillestrøm kommune et prosjekt om bruk av spillteknologi i utdanning for bærekraft	2022
Asker kommune - I samarbeid med Include leder Asker kommune et prosjekt om hvordan barn og unge kan involveres i klimaarbeidet i Asker	2022
KS - I samarbeid med Include leder KS og Insam et prosjekt med navn Arenaer for omstilling, som skal finne fram til praksisnære arenaer for å bidra til omstilling i praksis	2023
KS - I samarbeid med Include leder KS et hovedprosjekt om småskalalandbrukets rolle i klima- og miljøomstilling, med planer om videre prosjekter	2023

Licensing agreements signed (excluding software user licenses) <i>Ikke relevant/tolkbart</i>	
N/A	
Patents registered (the same patent in different countries counts as 1 patent) <i>Ikke relevant/tolkbart</i>	
N/A	
New/improved products finalised <i>Tolkning: Produkter som FMEen har bidratt til</i>	
FIVH - Befolkningsundersøkelse om holdninger til politiske tiltak på klima og miljø	2021
New/improved processes finalised	
Metodikk for gruppearbeid - Include har videreutviklet en metodikk for gruppearbeid basert på en grunnstruktur utviklet av forskere fra NIBR og OsloMet	2022
Grønt partssamarbeid i kommunesektor - I tett samarbeid mellom flere fagforbund, KS og Include-forskere arbeides det med å utrede og utvikle lokale tillitsvalgtes rolle i kommunalt klima- og miljøarbeid; og miljø-, klima- og bærekraftsarbeid som del av det lokale partssamarbeidet i kommunene. En rapport om dette ble presentert i 2022.	2022
New/improved services finalised	
N/A	

Vedlegg III: Oversikt over spin-off prosjekter og søknader, inkludert prosjekter som springer ut av og/eller er relatert til Include

	Year	Application title	Applicant/ project leader	Funding agency/pro-gramme	National and international research collaboration	Successful?
1	2020	COVID-19 outbreak and the (behavioural) social-health-economic impacts (EPITRANS)	TØI (NO)	Horizon 2020	NMBU (NO), University of Natural Resources and Life Sciences Vienna (AT), University of Malta (MT), UAV (IT), KTH (SE), Karlstad University (SE), TU Delft (NL), TU Dortmund (GE), LISER (LU), Hexagon, (PL), University of Madrid (ES), University of Copenhagen (DK), and POLIS (European Network)	No
2	2020	Scaling up inclusive citizen engagement for a fair energy transition towards decarbonisation of the energy system (ENGAGE)	Eindhoven Technical University (NL)	Horizon 2020	Durham University (UK), UiO (NO), Stichting platform (NL) European Univ. Institute (IT), Sapenzia University of Rome (IT), DIW Berlin (DE), South-East Europe Change Net Foundation (BA), University of Edinburgh (UK)	No
3	2020	League Against Energy Poverty (LEAP)	SEVEN, The Energy Efficiency Center Z.U. (CZ)	Horizon 2020	FNI (NO), Association of Czech and Moravian Housing Cooperatives (CZ), Slovak Institute of Education (SK), ZSPS (SK), Slovak Innovation and Energy Agency (SK), Viaeuropa competence centre SRO (SK), Euromasc AS (NO), Center of Education in Kongsvinger (NO), ÉMI Non-Profit Llc. (HU), Várpalota Municipality (HU), National Social Housing Association Foundation (AM), Czech Technical University in Prague (CZ)	No

4	2020	Inclusive Transition towards Electric Mobility (ITEM)	TØI (NO)	JPI Urban Europe	Utrecht University (NL), Oxford University (UK), Adam Mikiewicz University (PL), Hexagon (PL)	Yes
5	2020	Local Governance for Green Transitions in the Nordic (Nordic GTs)	Aalborg University (DK)	Danmarks Frie forskningsfond	CICERO (NO), Åbo Akademi (FI), Göteborg University (SE)	No
6	2020	Oil and gas transition—Building evidence for policy action in the United Kingdom, Norway and Denmark	Climate Strategies (EU) and Stockholm Env. Inst. (SE)	Danish KR Foundation	University of Edinburgh (UK), Aalborg University (DK), University of Oslo (NO)	Yes
7	2020	Smart sol i Norden	Solenergiklyngen	Interreg Sweden-Norway (EU)	Tretorget (NO), NTNU Gjøvik (NO), INN University (NO), UiO, Multiconsult (NO), Akershus Energy (NO), the Regional Council for Sør-Østerdal (NO), Dalarna University (SE), Glava Energy Center (SE), Karlstad University (SE)	Yes
8	2020	Mobility, Health and Inclusive Urban Epidemic Resilience (MOBI-HEALTH)	TØI (NO)	RCN	UiO (NO), NMBU (NO), Karlstad University (SE), LISER (LU)	Yes
9	2020	Conditions for Democratic Resilience and Climate Action (CoDemoRe)	SAI/UiO (NO)	RCN	UiO (NO), CICERO (NO), Univ. of Wroclaw (PL)	No
10	2020	Land-use change and changing wind power governance: Process, practices and pressure (WINDGOV)	FNI (NO)	RCN	Univ. of Uppsala (SE), NMBU (NO)	Yes
11	2020	The windy path towards low-emission societies: Exploring the effects of wind farms on rural societies in Nordic countries (NORWIND)	SUM/UiO (NO)	RCN	Univ. of Iceland (IS), Univ. of Copenhagen (DK)	No
12	2020	Urban dreams: How neighbourhoods change, and how they shape their inhabitants?	SN (NO)	NFR	TØI (NO), OsloMet (NO), UiO (NO)	No

13	2020	Municipalities in the European Multilevel Union Administration: Towards multi-hatted local governments?	OsloMet/NIBR (NO)	RCN	Lund University (SE)	Yes
14	2020	Innovative planning processes to identify sustainable land use and management solutions that respect climate and nature (CLIMBIN)	NIBIO (NO)	RCN	SUM/UiO (NO), CICERO (NO), insam (NO), Flanders Research Institute for Agriculture, Fisheries and Food /ILVO (BE), Swiss Federal Research Institute/WSL (CH), University of Santiago de Compostela/USC (ES)	No
15	2020	Socially Inclusive E-mobility (SIEM)	UiO (NO)	UiO:Energy	Collaboration between Department of Informatics UiO, Include and TØI	Yes
16	2020	Everyday COVID-19	Wageningen Univ. (NL)	RCN	University of Geneva (CH), University of Lancaster (UK), University of Manchester (UK), Saint Mary's College (US), TU Berlin (DE), LMU Munich (DE), University of Oslo (NO), Beijing Institute of Technology (CN), Renmin University of China (CN), Sciences Po Paris (FR), Università degli Studi di Milano-Bicocca (IT), NUI Galway (IE)	Yes
17	2020	Starting conditions, potentials, barriers and drivers of RES-based community energy (COME RES)	Freie Universität Berlin (DE)	Horizon 2020	ACER (ES), Becker, Büttner & Held (DE), CICERO (NO), Ecoazioni (IT), ECORYS españa (ES), TU Eindhoven (NL), ENEA (IT), VITO (BE), ICLEI European Secretariat (DE), Institute of Physical Energetics (LV), INEGI (PT), LEIF (LV), NVE (NO), KAPE (PL), REScoop.eu (BE)	Yes
18	2020	A methodology for integrating community acceptance of wind energy	UiO (NO)	Horizon 2020	University of Natural Resources and Life Sciences Vienna (AT)	No

		into energy system modelling (WINDACCEPT)				
	Year	Application title	Applicant/ project leader	Funding agency/programme	National and international research collaboration	Successful?
19	2021	SCROLL	UiO	NFR SFF	Partnere fra Norge, Storbritannia og Italia	No
20	2021	REDESIGN	FNI	NFR	University of California, Berkeley (USA), DIW Berlin (Tyskland), University of Edinburgh (Storbritannia)	No
21	2021	ACTS	CMCC	Horizon 2020	Universita di Bologna (Italia), Arena for Journalism in Europe (EU), Museo Delle Scienze (Italia), InfoDesignLab (Norge), UNESCO, Institut Jozef Stefan (Slovenia), Københavns Universitet (Danmark), University of Oslo (Norge)	No
22	2021	Hydrogen at a crossroad	FNI	NFR	Sussex University (Storbritannia)	No
23	2021	REPAIR+ABILITY	Aarhus University	DFF	University of Oslo (Norge), IPED	No
24	2021	Socially just energy systems	SINTEF Energy	Nordic Energy Research	IVL (Sverige), Energistyrelsen (Danmark), University of Oslo (Norge), Institute for Energy Technology (Norge)	Yes
25	2021	Transpol – Politicians, citizen participation and the implementation of contentious measures for sustainable transport	Molde University College	NFR	Swedish Knowledge Centre for Public Transport (Sverige), CICERO (Norge)	Yes
26	2021	Spillet om Klima	IPED	Regionale forskningsfond Viken	IPED, CICERO, insam, Lillestrøm kommune	Yes
27	2021	Urban Lift	IPED	DIKU	IPED, ISS, Oslo kommune	No

28	2021	REFINE – bio-cultures enabled by renewable hydrogen for carbon dioxide capture and transformation	UiO	NFR – convergence grant	FNI, UiO, Oslo Universitetssykehus, IFE	No
29	2021	UV- omstillingsledelse	IPED	UV-fakultetet	IPED, ISS, City Study Oslo, KS, Oslo kommune, Asker kommune	Yes
30	2021	Lokal stedsutvikling som ledd mot lavutslippssamfunnet	insam	Kristiansand kommune	Insam, SUM, Kristiansand kommune	Yes
31	2021	Sustain – sustainable and just policies for land use and transport in Norwegian medium sized cities	CICERO	NFR	CICERO, TØI, Norce, SUM, flere kommuner	Yes
32	2021	Næringslivs-phd, Rambøll, Bærekraftig byutvikling	UiO (ISS)	NFR	Rambøll	Yes
33	2021	Clean-tech – næringsutvikling forprosjekt: undersøke grunnet for å etablere en felles Clean-tech hub i Oslo-regionen	IKT-Norge	Regionalt innovasjonsprogram for Oslo	Solenergiklyngen	Yes
34	2021	Offentlig PhD- Mdir.	Mdir	NFR	ISS	Yes
35	2021	ERC – Sakse-Olsen	NIBR	Horizon	ISS	Yes
36	2021	RURAL RENEW – renewable frontiers and rural transformation across the world: a comparative study	SUM	NFR	København University (DK), University of Reykjavik, Nordlandsforskning, SUM	No
37	2021	Empowered Futures Research School	NMBU	NFR – research school for quality and relevance	UiO/ISS, UiO/SUM, FNI, UiB, UiA, UiS	Yes
38	2021	PriTEEM	UiO	UiO konvergenstmiljø	TØI	Yes
39	2021	ELEXIA: Demonstration of a digitised energy system integration across sectors enhancing flexibility and resilience towards an efficient, sustainable, cost-optimised, affordable, secure, and stable energy supply.	DU	EU Horizon	NORCE coordinate 22 partners across 8 European countries. See https://www.elexia-project.eu/consortium	Yes

	Year	Application title	Applicant/ project leader	Funding agency/pro-gramme	National and international research collaboration	Successful?
40	2022	PowerPoor	FNI	NFR	Durham University, SUM, CICERO, Statistics Norway, NBBL, Forbrukerrådet	Yes
41	2022	Upcirc	SUM	NFR	University of Genova, SUM, CICERO, Høgskolen på Vestlandet, insam	No
42	2022	Consume	SUM	NFR	University of Wageningen, Vietnam Academy of Social Science, SUM	No
43	2022	RESULTS	SUM	UiO Energi	UiO/SUM, UiO/ISS	Yes
44	2022	SAMSKAPET	IPED	UiO	UiO/IPED, Pådriv, Spire.	Yes
45	2022	Energiproduserende infrastruktur	Solenergiklyngen	Oslo kommune	Solenergiklyngen, IFE	Yes
46	2022	Bærekraftig forbruk	SUM	Storbynettverket	SUM, CICERO, insam	No
47	2022	Sunn og bærekraftig mat	CICERO	Helsedirektoratet	CICERO, UiO/SUM	No
48	2022	Metodehåndbok samferdsel	TØI	Bane NOR	TØI	Yes
49	2022	Sufficiency	SUM	Norforsk	NTNU, Tampere University (PI), University of Helsinki, Lund University, Uppsala University, og Aalborg University	No
50	2022	WINDACCEPT	UiO	Horizon	PostDoc	Yes
51	2022	EDI+	Durham University	EPSRC UK network	Northumbria University	Yes
52	2022	HyValue	Norce	NFR – teknisk FME	FNI, Universitetet i Bergen. Universitetet i Stavanger, Høgskulen på Vestlandet, NHH, SNF, TØI, Forschungszentrum Jülich (Tyskland), Imperial College London (Storbritannia), Massachusetts Institute of Technology (USA), Monash University (Australia), TNO (Netherlands Institute for Applied Scientific Research, Potsdam Insitute	Yes

					for Climate Impact Research (tyskland).	
53	2022	EMPIRC: Emerging Issues in Sustainable and Effective Regional Mobility Planning and Research	Jan Evangelista Purkyně University, Czechia	EEA and Norway grants	TØI and Jan Evangelista Purkyně University, Czechia	Yes
54	2022	eLife: Enabling transition to circular economic consumer practices for eproducts in Norway	CICERO	NFR	NTNU, UEA, Eur.nl, Eгна Bodø, Restarters, Jernia, Resirkula.	Ja
55	2022	Zero Emission Energy Systems for the Arctic (ZEESA)	SINTEF Industry	NFR	SINTEF Energi, UNIS, Store Norske Energi, Statkraft, Longyearbyen lokalstyre	Ja
	Year	Application title	Applicant/ project leader	Funding agency/pro-gramme	National and international research collaboration	Successful?
56	2023	Solnord -out of the shade. Solar development challenges in Norway	FNI	NFR	Lund University, Aarhus University, IFE	Yes
57	2023	S4U Samskaping med og for ungdom	UiO	RFF Viken	Lillestrøm, Drammen, Cicero, A-lab, Spire, Fynd Reality; UiO	Response in December
58	2023	BRIS1717 - Building research infrastructure for partnerships for sustainability-driven co-creation	UiO	NFR	NTNU, NMBU, OsloMet/NIBR, CICERO, Pådriv (Oslo og Trondheim), Insam AS, Trondheim kommune, UiO	Response in 2024
59	2023	Crisolation: Understanding isolation in the time of multiple and permanent crises	Ljubljana University	CHANSE	Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts; University of Ljubljana. CROATIA: Institute for Social Research in Zagreb, Institute for Migration and Ethnic Studies; Zagreb University of Applied Sciences. LATVIA: Riga Stradiņš University. NORWAY: University of Southern Norway; University of Oslo. UNITED	Response in 2024.

					KINGDOM: Durham University; University of St. Andrews. Cooperation Partners – UKRAINE: Zaporizhzhia National University . KOSOVO: University of Pristina. GERMANY: Max Planck Institute for Social Anthropology.	
60	2023	SHARE: New systems and practices of reduced consumption	SIFO	NFR	SIFO, SUM, University of Bristol	No
61	2023	FME Areal	NINA	NFR	IFE, FNI, NTNU, NINA	Spring 2024
62	2023	FME SecurEL	Sintef	NFR	FNI, IFE, NTNU	Spring 2024
63	2023	CLIMALAND	FNI	NFR	NIBIO, Frisch Centre for Economic Research, CICERO, FNI	Yes
64	2023	Arenaer for omstilling	Insam AS	KS	CIVITAS, IPED, SUM, CICERO, KS	Yes
65	2023	Rammeavtale for klima- og miljøkunnskap	Oslo Economics	Klima- og miljødepartementet	Thema, Ruralis, Mepex, Multiconsult, NMBU, Carbon Limits, FNI	No
66	2023	Fueled Nordic Debates on Just Mobility	NMBU	Nordforsk	Stockholm University, Ørebro University, University of Iceland, Aalto University, VTI, FNI, UiO/ISS	No
67	2023	Review of the Geopolitical Economy of Energy System Transformation	Durham University	UKERC (UK Energy Research Centre)	Durham University	Yes
68	2023	Befolkningens perspektiv på bærekraftig, sirkulært og redusert forbruk, og hvordan denne kunnskapen kan brukes til bedre tjenesteutvikling i storbykommuner.	Drammen kommune (Samfunnsøkonomisk analyse)	KS - Program for storbyrettet forskning	Kommunene Drammen, Stavanger, Bergen, Kristiansand og Trondheim, Oslo	Yes
69	2023	Nettverk for bærekraftig og redusert forbruk i Oslo	Oslo kommune (Bymiljøetaten)	Oslo kommune (Bymiljøetaten)	Nettverket skal bidra til å forsterke kommunens satsninger og samarbeid på bærekraftig forbruk og sirkulær økonomi gjennom økt samarbeid på tvers av sektorer. Nettverket består av tidligere søkere	Yes

					av prosjektstøtteordningene til Oslo kommune på redusert forbruk, samt tidligere deltakere i Resourceful cities nettverket som videreføres her. Aktører uavhengig av sektor med prosjekter/tiltak/interesse for bærekraftig og redusert forbruk og sirkulær økonomi er velkomne til å delta i nettverket etter henvendelse eller invitasjon.	
70	2023	Nettverk for bærekraftig forbruk og gjenbrukssentere (NBG)	Oslo kommune (Bymiljøetaten)	Oslo kommune (Bymiljøetaten).	Oslo kommune koordinerer et nasjonalt nettverk for bærekraftig forbruk og gjenbrukssentere. Nettverket ble i sin tid startet opp av Framtiden i våre hender, og siden koordinert av Tromsø informasjonsutveksling og kontaktbygging mellom kommunale aktører, kommune. Nettverket legger til rette for renovasjonselskaper, akademia, grønne gründere og organisasjoner som på ulikt vis jobber med bærekraftig og redusert forbruk og gjenbrukssentere	Yes
71	2023	Utredning av utstyrsordninger for sport og fritid	Oslo kommune (Bymiljøetaten)	Oslo kommune (Bymiljøetaten)	Bydeler, Helseetaten, Velferdsetaten, Samfunnsøkonomisk analyse, Oslo kommune.	Yes
72	2023	Rådgiver klima- og miljøvennlige anskaffelser	Oslo kommune (Bymiljøetaten)	Klimasats	Oslo kommune	Yes

73	2023	CBUDGET: Enabling the energy transition through municipal climate budgeting	CICERO	RNC	OsloMet, Aarhus University, Oslo kommune v/Klimaetaten, Trondheim kommune, Viken Fylkeskommune, KS-Kommunesektorens Organisasjon, DUCKY AS	No
74	2023	MULTIPRESS: Interactions among multiple pressures: land use and planning for climate adaptation, mitigation and biodiversity in Norwegian municipalities (MULTIPRESS)	Nordlandsforskning	RNC	CICERO, Vestlandsforskning, NTNU, NORCE, Fauske, Flakstad, Tolga, Utsira, Voss,	No
75	2023	Klimautfordringer – arealkonflikt og menneskerettigheter	CICERO	Norad	CICERO	Yes
76	2023	Greening Achilles heel sectors: Understanding environmental policy change in Latin American Primary industries (GreenLeAP)	CICERO	RNC	SUM, OsloMet/NIBR and Universidad del Rosario, Colombia	Yes